

Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI

pod redakcją
Wandy Ronki-Chmielowiec

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Jerzy Handschke, Jan Monkiewicz, Kazimierz Ortyński, Wanda Sułkowska,
Włodzimierz Szkutnik, Tadeusz Szumlicz, Stanisław Wieteska

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon [http://kangur.uek.krakow.pl/
bazy_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695- 191-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Formy zabezpieczenia emerytalnego w wybranych krajach europejskich	13
Teresa H. Bednarczyk: Działalność sektora ubezpieczeniowego a wzrost gospodarczy.....	23
Anna Bera, Dariusz Pauch: Programy edukacyjne jako instrument zwiększania świadomości ubezpieczeniowej w zakresie przestępczości ubezpieczeniowej	31
Jacek Białek: Ocena grupowa w analizie Otwartych Funduszy Emerytalnych.....	40
Sylwia Bożek: Czynności monitorujące i kontrolne w procesie zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie ubezpieczeniowym	51
Anna Celczyńska: Należności od ubezpieczających z umów ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych.....	60
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problemy kalkulacji kosztów zakładów ubezpieczeń na tle powiązań w grupach finansowych	68
Dominika Cichońska: Rola ubezpieczeń w zarządzaniu ryzykiem w zakładach opieki zdrowotnej.....	78
Krystyna Ciuman: Zakłady ubezpieczeń a inne instytucje pośrednictwa finansowego w Polsce w latach 2005–2009.....	87
Tadeusz Czernik: O pewnym sformułowaniu zagadnienia ruiny	94
Teresa Czerwińska: Uwarunkowania polityki dywidend spółek ubezpieczeniowych.....	106
Robert Dankiewicz: Determinanty rozwoju rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce	116
Beata Dubiel: Ubezpieczeniowe aspekty ryzyka ekologicznego	126
Roman Garbiec: Ryzyko starości jako element konstruowania systemów emerytalnych w Unii Europejskiej	135
Waldemar Glabiszewski: Znaczenie innowacji technologicznych w działalności ubezpieczeniowej	146
Łukasz Gwizdała: Możliwości analizy systemów bonus-malus w świetle procesów Markowa.....	156
Magdalena Homa: Kalkulacja składki w inwestycyjnych ubezpieczeniach na życie typu unit-linked	168
Beata Jackowska: Charakterystyka wybranych metod wyrównywania tablic trwania życia – wnioski dla zastosowań aktuarialnych	179

Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Grupowe ubezpieczenia na życie w sektorze MSP	190
Marietta Janowicz-Lomott: Produkty strukturyzowane w formie ubezpieczeń w Polsce.....	201
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: Próba zidentyfikowania czynników mających wpływ na wysokość składki przypisanej brutto w ubezpieczeniach komunikacyjnych w Polsce.....	213
Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Pobłocka: Ocena praktycznych metod szacowania rezerwy IBNR w ubezpieczeniach majątkowych	222
Piotr Kania: Specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte jako forma zewnętrznego zarządzania ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi zakładów ubezpieczeń na życie	232
Robert Kurek: Uprawnienia organów nadzoru w zakresie kontroli wypłacalności – ujęcie w Solvency II.....	241
Jacek Lisowski: Rola biegłego rewidenta w ocenie gospodarki finansowej ubezpieczyciela – unormowania prawne	250
Jerzy Łańcucki: Przesłanki i kierunki zmian w regulacjach dotyczących pośrednictwa ubezpieczeniowego	258
Krzysztof Łyskawa: Zagrożenie równowagi odszkodowania i szkody w obowiązkowych ubezpieczeniach mienia.....	267
Aleksandra Małek: Obowiązki banku jako ubezpieczającego w świetle Rekomendacji Dobrych Praktyk Bancassurance	277
Piotr Manikowski: Rynek ubezpieczeń w Polsce a cykle underwritingowe ..	286
Dorota Maśniak: Ubezpieczyciel jako główne ogniwo transgranicznego systemu ochrony ofiar wypadków drogowych	295
Artur Mikulec: Efektywność systemów emerytalnych krajów UE i EFTA w latach 2005–2008	305
Aniela Mikulska: Małe i średnie przedsiębiorstwa jako odbiorcy usług ubezpieczeniowych	316
Marek Monkiewicz: Jednolity rynek ubezpieczeniowy UE w warunkach globalnego kryzysu finansowego 2007–2009 – pomoc publiczna a wspólnotowe reguły konkurencji	325
Joanna Niżnik: Reforma systemów emerytalnych Ameryki Łacińskiej na przykładzie Chile i Argentyny	335
Magdalena Osak: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	344
Dorota Ostrowska: Kapitał międzynarodowy a dostęp do produktów ubezpieczeniowych strategicznych dla rozwoju gospodarki polskiej.....	352
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Polisa strukturyzowana jako forma inwestycji alternatywnej na rynku polskim.....	362
Renata Pajewska-Kwaśny: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. I	373

Monika Papież: Analiza przyczynowości na rynku ubezpieczeń życiowych w latach 2003–2010.....	383
Agnieszka Pawłowska: Ubezpieczenie <i>business interruption</i> w zarządzaniu ryzykiem przerw w działalności gospodarczej.....	394
Krzysztof Piasecki: Rozmyte zbiory probabilistyczne w rachunku aktuarnym.....	402
Piotr Pisarewicz: Rola funduszy inwestycyjnych w rozwoju programów emerytalnych w USA.....	409
Ryszard Pukała: Procesy integracyjne rynków ubezpieczeniowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej.....	416
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medical savings account as a funding mechanism for health.....	426
Grażyna Sordyl: Rola i działalność holenderskiego funduszu gwarancyjnego (College voor Zorgverzekeringen CVZ) w obszarze prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych.....	435
Ewa Spigarska: Sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń a Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w świetle wprowadzanych zmian.....	445
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organizacja audytu wewnętrznego w zakładach ubezpieczeń w świetle <i>Solvency II</i> oraz standardów audytu.....	454
Anna Szkarłat-Koszalka: Instrumenty systemu rachunkowości a kontrola bezpieczeństwa finansowego ubezpieczyciela.....	463
Tomasz Szkutnik: Funkcje łączące w agregacji ryzyka ubezpieczyciela.....	472
Włodzimierz Szkutnik: Ryzyko uruchomienia rezerw katastroficznych.....	483
Anna Szymańska: Czynniki determinujące wybór ubezpieczyciela na rynku ubezpieczeń komunikacyjnych OC.....	494
Ilona Tomaszewska: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. II.....	507
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Świadomość ubezpieczeniowa oraz skłonność do ryzyka studentów.....	515
Stanisław Wanat: Modelowanie zależności w kontekście agregacji kapitałowych wymogów wypłacalności w <i>Solvency II</i>	525
Stanisław Wieteska: Adaptacja zakładów ubezpieczeń majątkowych do likwidacji skutków efektu cieplarnianego na terenie Polski.....	537
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statystyczna ocena wpływu przekraczania prędkości na liczbę wypadków drogowych w Polsce.....	547

Summaries

Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Forms of retirement security in selected European countries	22
Teresa H. Bednarczyk: The activity of insurance sector vs. economic growth.....	30
Anna Bera, Dariusz Pauch: Educational programs as an instrument to increase awareness of the crime of insurance cover	39
Jacek Bialek: Group evaluation of open pension funds	50
Sylvia Bożek: Monitoring and control activities in the risk management process of an insurance company.....	59
Anna Celczyńska: Accounts receivable from motor vehicle owners insured under third party insurance agreements	67
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problems of cost calculation of insurance companies against the background of connections in financial groups .	77
Dominika Cichońska: The role of insurance in risk management in health care facilities	86
Krystyna Ciuman: Insurance companies versus other financial intermediaries in Poland in the years 2005–2009.....	93
Tadeusz Czernik: An alternative formulation of ruin problem.....	105
Teresa Czerwińska: Determinants of the dividend policy in the insurance companies	115
Robert Dankiewicz: Determinants of development of trade credit insurance market in Poland	125
Beata Dubiel: Insurance aspects of ecological risk	134
Roman Garbiec: The risk of old age as the component of constructing the pension systems in the European Union	145
Waldemar Glabiszewski: The importance of technological innovations in the insurance sector.....	155
Łukasz Gwizdała: The capabilities of analyzing bonus-malus systems in the light of Markov processes	167
Magdalena Homa: Correct calculation of net premium in unit-linked investment insurance	178
Beata Jackowska: Characterization of selected methods of the graduation of life tables in the perspective of their actuarial applications	189
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Group life insurance in the SME sector.....	200
Marietta Janowicz-Lomott: Structured products in the form of insurance in Poland	212
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: An attempt to identify the factors having influence on the gross written premium in motor insurance in Poland	221

Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Poblocka: Evaluation of practical methods of estimation of incurred but not reported reserves in non-life insurance..	231
Piotr Kania: Specialized open-end investment funds as an external management form of investment funds of life insurance companies.....	240
Robert Kurek: Powers of supervision authorities regarding solvency control – Solvency II perspective.....	249
Jacek Lisowski: The role of the auditor in assessing the financial management of the insurer – legal norms	257
Jerzy Łańcucki: Regulations on insurance mediation – stressing premises and directions of change	266
Krzysztof Łyskawa: Threat of compensation balance and damages in compulsory property insurance	276
Aleksandra Malek: Duties of a bank acting as an coverage buying entity in the context of Recommendations on the Bankassurance Activity.....	285
Piotr Manikowski: The insurance market in Poland and underwriting cycles	294
Dorota Maśniak: Insurer as a major link in a cross-border system for protection of victims of road accidents – the role of co-operation of private and public entities.....	304
Artur Mikulec: Effectiveness of pension systems in EU and EFTA countries in the years 2005–2008.....	315
Aniela Mikulska: Small and medium-sized companies as recipients of insurance services	324
Marek Monkiewicz: Single insurance market in the EU and global financial crisis 2007–2009 – public intervention and Community competition rules.....	334
Joanna Niżnik: The reform of pension systems in Latin America. The Chilean and Argentinean models.....	343
Magdalena Osak: Medical savings account as a funding mechanism of health care.....	351
Dorota Ostrowska: The access to the insurance products strategic for the development of Polish economy in reference to the international capital..	361
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Structured policy as a form of alternative investment on Polish market.....	372
Renata Pajewska-Kwaśny: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part I.....	382
Monika Papież: Causality analysis on the life insurance market in the period 2003–2010	393
Agnieszka Pawłowska: Business interruption insurance implementation in risk management for interrupted activities	401
Krzysztof Piasecki: Probabilistic fuzzy sets in the actuarial calculation	408
Piotr Pisarewicz: Mutual funds role in retirement programs' development in the USA.....	415

Ryszard Pukała: Integration processes of insurance markets in Middle and Eastern Europe.....	425
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	434
Grażyna Sordyl: The Role and Activity of the Dutch Guarantee Fund (College voor Zorgverzekeringen CVZ) in the area of private health insurance	444
Ewa Spigarska: Financial statement of insurance company vs. International Standards of Financial Reporting in the light of changes.....	453
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organization of internal auditing in insurance companies in the light of Solvency II and audit standards	462
Anna Szkarłat-Koszalka: Instruments of accounting system vs. control of financial security of an insurer.....	471
Tomasz Szkutnik: Copula functions in the aggregation of insurer risk	482
Włodzimierz Szkutnik: The risk of using catastrophic reserves	493
Anna Szymańska: Factors determining the choice of the insurer on the CR automobile insurance market.....	506
Iłona Tomaszewska: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part II	513
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Students’ insurance awareness and risk seeking	524
Stanisław Wanat: Modeling of dependencies in the context of the aggregation of solvency capital requirements in Solvency II	536
Stanisław Wieteska: Property insurance companies adaptation process to reduce the impact of greenhouse effect in Poland	546
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statistical analysis of speeding as a factor affecting car accidents in Poland	556

Anna Szkarłat-Koszalka

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

INSTRUMENTY SYSTEMU RACHUNKOWOŚCI A KONTROLA BEZPIECZEŃSTWA FINANSOWEGO UBEZPIECZYCIELA

Streszczenie: W artykule omówiono rolę rachunkowości jako systemu informacyjnego w kontroli bezpieczeństwa finansowego zakładu ubezpieczeń. Specyfika działalności ubezpieczeniowej powoduje, że zakłady ubezpieczeń są w większym stopniu narażone na ryzyko niewypłacalności niż inne podmioty gospodarcze i ich działalność jest ściśle kontrolowana przez państwo. Źródłem informacji służących do oceny i kontroli bezpieczeństwa finansowego ubezpieczyciela są sprawozdania finansowe, będące produktem rachunkowości. Wskazano na cechy jakościowe, którymi powinny się charakteryzować te sprawozdania, aby były skutecznym narzędziem kontroli wypłacalności zakładu ubezpieczeń. Omówiono również wymagania, jakie stawia się rachunkowości w ramach potrzeb informacyjnych organu nadzoru w nowym systemie wypłacalności *Solvency II*.

Słowa kluczowe: rachunkowość, wypłacalność ubezpieczyciela, sprawozdania finansowe, organ nadzoru.

1. Wstęp

Celem zwiększenia bezpieczeństwa obrotu na polskim rynku ubezpieczeniowym oraz możliwości sprawowania efektywnego nadzoru nad prawidłowym funkcjonowaniem zakładów ubezpieczeń ustawodawca wprowadził wiele obowiązkowych wymagań finansowych, jakim muszą podporządkować się zakłady ubezpieczeń. Specyfika działalności zakładu ubezpieczeń znajduje odzwierciedlenie nie tylko w rozwiązaniach regulacyjnych zawartych w Ustawie o działalności ubezpieczeniowej, ale także w Ustawie o rachunkowości i Rozporządzeniu ministra finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładu ubezpieczeń. Ponadto źródłem prawnych gwarancji spełnienia zasady realności ochrony ubezpieczeniowej są w Polsce rozporządzenia szczegółowe, dotyczące normatywów wypłacalności, takich jak margines wypłacalności i minimalny kapitał gwarancyjny. Istotne znaczenie dla bezpieczeństwa funkcjonowania rynku ubezpieczeń ma organ nadzoru – Komisja Nadzoru Finansowego, której głównym celem (w obszarze rynku ubezpieczeniowego) jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania rynku ubezpieczeń,

jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości. Zadaniem nadzoru jest także ochrona interesów ubezpieczonych.

Rachunkowość jako system, którego rolą jest przedstawianie rzetelnego obrazu sytuacji finansowej jednostek, stanowi doskonale narzędzie (instrument) do wykorzystania przez organ nadzoru. Celem artykułu jest analiza wykorzystania funkcji informacyjnej rachunkowości przez KNF do oceny i kontroli bezpieczeństwa finansowego ubezpieczyciela.

2. Prawne regulacje rachunkowości ubezpieczycieli

Podstawowym aktem normatywnym regulującym problematykę rachunkowości w zakładach ubezpieczeń jest Ustawa o rachunkowości z 29 września 1994 r. (DzU z 2009 r., nr 152, poz. 1223 ze zm.). Ustawa ta reguluje kwestie ogólne, związane m.in. z prowadzeniem ksiąg rachunkowych, inwentaryzacją, zasadami wyceny aktywów i pasywów, ustalaniem wyniku finansowego i sporządzaniem sprawozdań finansowych. Ze względu na specyfikę działalności ubezpieczeniowej ustawodawca unormował szczególne kwestie prowadzenia rachunkowości w odrębnym rozporządzeniu, tj. w Rozporządzeniu Ministra Finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości ubezpieczycieli (DzU z 2008 roku, nr 236, poz. 1643). Rozporządzenie to dotyczy m.in. kwestii związanych z tworzeniem i ewidencją rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, wyceną i ewidencją lokat, kosztów i przychodów działalności technicznej i ubezpieczeniowej, a także zasadami sporządzania sprawozdań finansowych i zakresem informacji dodatkowej. Jedną z najistotniejszych kwestii znajdujących unormowanie w powyższych aktach jest wycena aktywów i pasywów. Od przyjętych tu zasad i metod zależy bowiem jakość informacji, użytecznej dla odbiorców sprawozdań finansowych. W przypadku zakładów ubezpieczeń jako instytucji finansowej szczególnie istotna w tym względzie jest kwestia wyceny aktywów finansowych i zobowiązań. Warto w tym miejscu podkreślić, że problematyka wyceny i prezentacji instrumentów finansowych znalazła unormowanie również w rozporządzeniu szczególnym, tj. Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (DzU nr 149, poz. 1674). Rozporządzenie to jest też obowiązującym aktem normatywnym dla ubezpieczycieli w zakresie, który nie znalazł regulacji w rozporządzeniu dotyczącym szczególnych zasad rachunkowości ubezpieczycieli.

Ponadto zakłady ubezpieczeń będące emitentami papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu na regulowanych rynkach krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego mają obowiązek stosowania międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej (MSSF) przy sporządzaniu skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Możliwość zastosowania MSSF mają również podmioty wchodzące w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie zgodnie z MSSF. Decyzję w sprawie dobrowolnie

sporządzanych sprawozdań finansowych zgodnie z MSSF podejmuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe. Szczególne znaczenie dla rynku ubezpieczeniowego ma MSSF 4¹ – „Umowy ubezpieczeniowe”, który reguluje m.in. problematykę tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych i wyceny aktywów na pokrycie tych rezerw, reasekurację i połączenia jednostek.

3. Rachunkowość jako system informacyjny

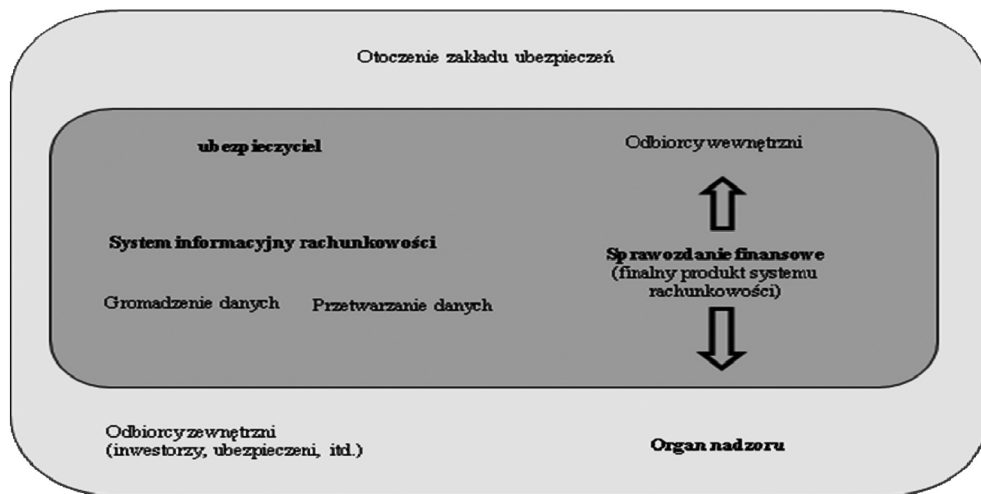
Najistotniejszą funkcją rachunkowości jest funkcja informacyjna, polegająca na dostarczaniu informacji o charakterze wieloaspektowym, niezbędnych do podejmowania decyzji w procesie szeroko rozumianego zarządzania jednostką. Funkcja informacyjna polega na tworzeniu określonych zbiorów informacji, a następnie na odpowiednim ich przetwarzaniu i przekazywaniu kierownictwu przedsiębiorstwa w celu ich właściwego stosowania w procesie zarządzania [Messner, Pfaff 2004, s. 17]. W szerszym ujęciu funkcja informacyjna rachunkowości służy szerokiej i różnorodnej grupie odbiorców. Informacją o stanie majątkowym i finansowym jednostki gospodarczej zainteresowany jest bowiem nie tylko zarząd, ale i inwestorzy, wierzyciele, organy podatkowe państwa i inni. W przypadku zakładów ubezpieczeń obok konsumentów ochrony ubezpieczeniowej ważnym użytkownikiem sprawozdań finansowych do celów kontroli jest Komisja Nadzoru Finansowego i pozostałe instytucje rynku ubezpieczeniowego. Użytkowników informacji płynącej z systemu rachunkowości prezentuje rys. 1.

Realizacja informacyjnej funkcji rachunkowości jest podporządkowana wymogom prawnym, zawartym w omówionych aktach normatywnych, a także w Ustawie o działalności ubezpieczeniowej (DzU z 2010 r., nr 11) i Kodeksie spółek handlowych (DzU nr 94, poz. 1037) i Ustawie o biegłych rewidentach (DzU z 2009 r., nr 77, poz. 649).

Aby rachunkowość jako system odzwierciedlała rzeczywistą sytuację majątkowo-finansową zakładu ubezpieczeń, informacja z niej płynąca musi cechować się odpowiednią jakością. Wśród najważniejszych jej cech jakościowych należy wyróżnić użyteczność, porównywalność i zrozumiałość. Użyteczność informacji jest cechą złożoną. Aby można było mówić o użyteczności, informacja musi być przydatna i wiarygodna. Przydatność jest z kolei cechą wynikającą z relacji między informacją a podejmowaną decyzją [Mućko 2007]. Informacja przydatna to taka, która ma zdolność (przynajmniej potencjalną) do zmiany decyzji użytkownika, poprzez pomoc w przewidywaniu przyszłych rezultatów działań albo w potwierdzeniu lub korygowaniu dotychczasowych predykcji [Mućko 2007]. Z punktu widzenia organu nadzoru cecha przydatności ma istotne znaczenie, przydatna informacja pozwala

---

¹ Problemem w rachunkowości ubezpieczycieli według MSSF przed wprowadzeniem tego standardu był brak regulacji dostosowanych do specyfiki działalności ubezpieczeniowej, stąd dużą rolę w ustalaniu polityki rachunkowości ubezpieczycieli odgrywały (i nadal odgrywają) US GAAP, gdzie uregulowania są bardziej szczegółowe.

Rys. 1. Odbiorcy sprawozdań finansowych zakładu ubezpieczeń

Źródło: opracowanie własne.

bowiem na zastosowanie odpowiednich narzędzi przeciwdziałających powstawaniu nieprawidłowości w obszarze np. wypłacalności ubezpieczycieli. Z cechą przydatności nierozzerwalnie jest związana terminowość. Informacja jest terminowa wówczas, gdy organ nadzoru otrzyma ją wtedy, kiedy może podjąć decyzję (lub dokonać jej zmiany), na którą posiadanie informacji ma wpływ.

Użyteczność informacji pozyskiwanej z rachunkowości jest powiązana także z jej wiarygodnością. Tę cechę zapewniają m.in. rygory Ustawy o rachunkowości. Informacje wiarygodne to przede wszystkim informacje bezstronne i obiektywne. Informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym nie są wiarygodne, jeśli są efektem manipulowania danymi pochodzącymi z rachunkowości, przy wykorzystaniu luk w zasadach rachunkowości oraz wyborze takich metod pomiaru i sposobu prezentacji informacji w sprawozdaniu, by dostarczało ono informacji pozwalających na kreowanie wizerunku finansowego jednostki w sposób skłaniający odbiorców tych sprawozdań² do oczekiwanych zachowań [Świdarska, Więclaw (red.) 2009].

W przypadku zakładu ubezpieczeń wiarygodność sprawozdań finansowych jest zapewniona nie tylko przez kompletność informacji (wolnej od istotnych błędów i zniekształceń, przygotowanej wiernie i bezstronnie, zgodnie z treścią ekonomiczną, a nie tylko prawną), stosowanie odpowiednich zasad wyceny w sposób ciągły, ale i przez obowiązek badania tych sprawozdań przez biegłego rewidenta. Badanie audytorskie stanowi instrument obiektywnej oceny wiarygodności zawar-

² Przykładem manipulowania informacjami zawartymi w sprawozdaniach finansowych na polskim rynku ubezpieczeniowym była TUiR Polisa SA.

tych w sprawozdaniach rocznych informacji. Bez zachowania tego warunku nie jest możliwe ustalenie rzeczywistego stanu finansów zakładu ubezpieczeń, a tym samym ustalenie jego wypłacalności. Wiarygodność, zgodnie z ustawą o działalności ubezpieczeniowej, mają także zapewnić opinie aktuariuszy o prawidłowości wyliczenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Zrozumiałość informacji oznacza z kolei, że jest ona zrozumiała dla użytkownika, który posiada wystarczający zasób wiedzy o procesach gospodarczych oraz rachunkowości. Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu, w przypadku zrozumiałości niezwykle ważną kwestią jest możliwość udokumentowania przez zarząd zasadności przyjętych rozwiązań, zastosowanej metodologii, podstawy do przyjętych szacunków i założeń [Świdarska, Więclaw (red.) 2009]. Brak jasno udokumentowanej polityki rachunkowości graniczy bowiem z „kreatywną rachunkowością”.

Ponadto według Komisji Nadzoru Finansowego sprawozdania finansowe powinny się charakteryzować [Wanat-Poleć (red.) 2004]:

- powszechnością – obowiązek sporządzania sprawozdania finansowego ciąży na wszystkich zakładach ubezpieczeń;
- obszernością – sprawozdania finansowe są pewnym konsensusem informacyjnym stworzonym ze względu na potrzeby informacyjne organu nadzoru, z tego też względu zawierają większość informacji potrzebnych do oceny sytuacji finansowej zakładu;
- jednorodnością – sprawozdania finansowe mają formę zunifikowaną, co zapewnia ich porównywalność.

4. Sprawozdawczość finansowa zakładu ubezpieczeń a kontrola bezpieczeństwa prowadzonej działalności ubezpieczeniowej

Celem zwiększenia bezpieczeństwa obrotu na polskim rynku ubezpieczeniowym i ochrony osób ubezpieczonych rynek ubezpieczeniowy jest ściśle regulowany i nadzorowany przez państwo. Nadzór ten polega m.in. na kontroli zgodności działania ubezpieczyciela z prawem w całym cyklu ubezpieczeniowym, jak również zgodności z zasadami racjonalnego działania [Handschke, Monkiewicz (red.) 2010]. Szczególna uwaga organu nadzoru jest skierowana na gospodarkę finansową zakładu ubezpieczeń, zwłaszcza w obszarze jego wypłacalności. Dlatego też, celem sprawowania efektywnego nadzoru nad funkcjonowaniem zakładów ubezpieczeń, ustawodawca wprowadził wiele obowiązkowych wymagań finansowych, jakim muszą się one podporządkować. Kwartalne i roczne sprawozdania finansowe zakładu ubezpieczeń, będące „produktem” rachunkowości, są podstawowym źródłem informacji służącym sprawowaniu nadzoru finansowego.

Zgodnie z Ustawą o rachunkowości sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń składa się z bilansu, rachunku zysków i strat, zestawienia zmian w kapitale własnym, rachunku przepływów pieniężnych, informacji dodatkowej obejmującej

wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i wyjaśnienia.

W zakresie monitorowania wypłacalności zakładu ubezpieczeń sporządzane sprawozdania finansowe stanowią źródło informacji służące do oceny respektowania ustawowych norm bezpieczeństwa finansowego zakładu ubezpieczeń [Szkarłat-Koszalka 2011]. Przykładowe narzędzia oceny stosowane przez organ nadzoru w ramach systemu wypłacalności *Solvency I* prezentuje tab. 1.

Tabela 1. Źródła informacji do oceny bezpieczeństwa finansowego zakładu ubezpieczeń

Obszar kontroli	Przykładowe narzędzie oceny	Źródło informacji
Pokrycie marginesu wypłacalności środkami własnymi	$\frac{\textit{\textit{\textit{środk\i\ w\lasne}}}}{\textit{\textit{\textit{margines\ wyp\laczalności}}} \times 100\%$	Bilans, rachunek zysków i strat, informacja dodatkowa
Monitorowanie bezpieczeństwa działalności	$\frac{\textit{\textit{\textit{środk\i\ w\lasne}}}}{\textit{\textit{\textit{Max \{kapita\l gwarancyjny; margines\ wyp\laczalności\}}}}} \times 100\%$	Bilans, rachunek zysków i strat, informacja dodatkowa
Adekwatność rezerw t.u.	$\frac{\textit{\textit{\textit{rezerwy\ techniczno-ubezpieczeniowe\ na\ udziale\ w\lasnym}}}}{\textit{\textit{\textit{sk\lodka\ przypisana\ na\ udziale\ w\lasnym}}}}$ $\frac{\textit{\textit{\textit{rezerwy\ techniczno-ubezpieczeniowe\ na\ udziale\ w\lasnym}}}}{\textit{\textit{\textit{sk\lodka\ przypisana\ na\ udziale\ w\lasnym}}}} + \textit{\textit{\textit{kapita\l\y\ w\lasne}}}$ $\frac{\textit{\textit{\textit{rezerwy\ techniczno-ubezpieczeniowe\ na\ udziale\ w\lasnym}}}}{\textit{\textit{\textit{kapita\l\y\ w\lasne}}}}$	Bilans, rachunek zysków i strat, informacja dodatkowa
Działalność lokacyjna	$\frac{\textit{\textit{\textit{aktywa\ (lokaty)}}}}{\textit{\textit{\textit{rezerwy\ techniczno-ubezpieczeniowe\ brutto}}}}$ $\frac{\textit{\textit{\textit{aktywa\ (lokaty)}}}}{\textit{\textit{\textit{fundusz\ ubezpieczeniowy\ +\ kapita\l\y\ w\lasne}}}}$ $\frac{\textit{\textit{\textit{aktywa\ (lokaty)}}}}{\textit{\textit{\textit{sk\lodka\ przypisana\ na\ udziale\ w\lasnym}}}}$ $\frac{\textit{\textit{\textit{aktywa\ (lokaty)}}}}{\textit{\textit{\textit{odszkodowania\ i\ świadczenia\ wy\lcone\ brutto}}}}$	Bilans, rachunek zysków i strat informacja dodatkowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Wanat-Poleć (red.) 2004].

W razie stwierdzenia nieprawidłowości w obszarze podstawowych normatywów wypłacalności organ nadzoru dysponuje wieloma uprawnieniami wobec zakładów ubezpieczeń. I tak np. w sytuacji gdy:

- rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe zakładu ubezpieczeń nie są pokryte aktywami zgodnie z prawem, organ nadzoru może zobowiązać zakład ubezpieczeń do przedłożenia planu przywrócenia prawidłowych stosunków finansowych w zakresie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych,
- środki własne zakładu ubezpieczeń są niższe niż wymagany margines wypłacalności, organ nadzoru może zobowiązać zakład ubezpieczeń do przedłożenia planu przywrócenia prawidłowych stosunków finansowych i plan ten podlega zatwierdzeniu przez organ nadzoru,
- środki własne zakładu ubezpieczeń są niższe niż wymagany kapitał gwarancyjny, zakład ubezpieczeń jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić organ nadzoru o zaistniałej sytuacji i przedłożyć do zatwierdzenia krótkoterminowy plan wypłacalności.

W powyższych przypadkach Komisja Nadzoru Finansowego może zakazać zakładowi ubezpieczeń swobodnego rozporządzania aktywami lub ograniczyć zakres działalności, wyznaczyć zakładowi ubezpieczeń termin przedłożenia planów przywracających prawidłowe stosunki finansowe albo wypłacalność czy też wreszcie zakazać zakładowi ubezpieczeń dokonywania wypłat z zysku.

Z kolei w ramach systemu wypłacalności *Solvency II*, zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego, ocena sytuacji finansowej zakładów ubezpieczeń powinna opierać się na solidnych zasadach ekonomicznych i optymalnie wykorzystywać informacje dostarczane przez rynki finansowe, a także powszechnie dostępne dane na temat technicznych ryzyk ubezpieczeniowych (Dyrektywa nr 2009/138/WE z 25 listopada 2009 r.). Stąd też zmieni się zakres zapotrzebowania na informacje pozyskiwane z systemu rachunkowości. Jest to spowodowane innymi zasadami wyceny obowiązującymi w ramach *Solvency II*. I tak w ramach nowego systemu aktywa wyceniać się będzie w kwocie, za jaką na warunkach rynkowych mogłyby one zostać wymienione pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi stronami transakcji [Lament 2011]. Oznacza to wycenę aktywów w wartości godziwej. Podobnie wyceniać się będą zobowiązania zakładu ubezpieczeń, tzn. będą one wyceniane w kwocie, w jakiej na warunkach rynkowych mogłyby one zostać przeniesione lub rozliczone między zainteresowanymi dobrze poinformowanymi stronami transakcji. Stąd też wymogi wobec informacji płynącej z bilansu, a dotyczącej aktywów (w szczególności lokat), nie będą sprowadzały się jedynie do ich wartości, ale będą też dotyczyły ujawnienia różnic między wyceną sporządzoną zgodnie z zasadami prawa bilansowego a zasadami stosowanymi w ramach *Solvency II*. Podobnie informacja dotycząca pasywów powinna obejmować sposób ustalenia wartości bilansowej rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, metody wyceny zobowiązań w podziale na homogeniczne grupy ryzyka, jak również różnice między prawem bilansowym a *Solvency II*. Ponadto system rachunkowości powinien generować szczegółowe informacje dotyczące aktywów i rezerw i innych zobowiązań, które nie zostały uję-

te w sprawozdaniu w zakresie wypłacalności i sytuacji finansowej [Wiśniewska, Kraśniewska 2009]. Do celów kontroli spełnienia wymogów wypłacalności II organ nadzoru będzie pozyskiwał informacje również w zakresie kosztów działalności ubezpieczeniowej, przychodów i kosztów działalności lokacyjnej, pozostałych kategorii przychodów i kosztów niezwiązanych z działalnością ubezpieczeniową. Z kolei w zakresie oceny zarządzania kapitałem istotne będą informacje dotyczące środków własnych, tj. ich wysokości, struktury, metod wyceny księgowej i metod stosowanych w *Solvency II*.

5. Podsumowanie

Specyfika działalności ubezpieczeniowej powoduje, że zakłady ubezpieczeń są w większym stopniu narażone na ryzyko niewypłacalności niż inne podmioty gospodarcze. Stąd też rynek ubezpieczeniowy ze względu na jego znaczenie gospodarcze cechuje znaczny interwencjonizm państwowy, wyrażający się m.in. w nakładaniu na zakłady ubezpieczeń wielu wymagań nadzorczych o charakterze finansowym, mających na celu minimalizowanie ryzyka utraty wypłacalności. Jednym z najistotniejszych źródeł informacji służących kontroli bezpieczeństwa finansowego podmiotów tego rynku jest rachunkowość i tworzone w ramach niej sprawozdania finansowe. Rachunkowość jako system informacyjny odgrywa ważną rolę zwłaszcza w ramach nowego systemu wypłacalności *Solvency II*. Dostarcza ona bowiem informacji koniecznych w stosowaniu wewnętrznych modeli wypłacalności.

Warto w tym miejscu podkreślić, że rachunkowość jako system informacyjny musi być dostosowana do zmieniających się warunków rynkowych i oczekiwań informacyjnych uczestników rynków. Stąd też obserwuje się zmienność regulacji rachunkowości podmiotów sektora finansowego, w tym ubezpieczeniowego, ukierunkowaną na zwiększenie użyteczności informacji. Wzajemnie uzupełniające się regulacje z zakresu rachunkowości i normy ostrożnościowe sprawiają, że działalność jednostek jest bardziej bezpieczna i przejrzysta, a informacje lepiej dostosowane do potrzeb użytkowników, zwłaszcza instytucji nadzorujących rynek. Ponadto wypracowanie odpowiednich rozwiązań dotyczących standaryzacji zasad rachunkowości w skali międzynarodowej (MSSF) oraz określenie obowiązków informacyjnych zakładów ubezpieczeń w ramach *Solvency II* ma zapewnić stworzenie warunków transparentności sektora ubezpieczeń.

Literatura

- Handschke J., Monkiewicz J. (red.) [2010], *Ubezpieczenia, podręcznik akademicki*, Poltext, Warszawa.
- Lament M. [2011], *Wybrane aspekty wyceny aktywów i pasywów zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji dla potrzeb bilansowych oraz oceny wypłacalności*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” nr 1.

- Messner Z., Pfaff J. [2004], *Rachunkowość finansowa*, cz. I: *Podstawy rachunkowości*, SKwP, Warszawa.
- Mućko P. [2007], *Problemy regulacji rachunkowości: między wiarygodnością a przydatnością decyzyjną informacji finansowej*, [w:] *Sprawozdawczość i rewizja finansowa w kształtowaniu wiarygodności informacji ekonomicznej*, red. B. Micherda, UEK, Kraków.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23.12. 2008 w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń, DzU z 2008 r., nr 236, poz. 1643.
- Szkarłat-Koszałka A. [2011], *Ustawowe normatywy wypłacalności w kontroli bezpieczeństwa finansowego ubezpieczyciela*, [w:] *Współczesne aspekty realizacji kontrolnej funkcji rachunkowości*, red. B. Micherda, Difin, Warszawa.
- Świderska G.K., Więclaw W. (red.) [2009], *Sprawozdania finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, Difin, Warszawa.
- Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 roku, DzU z 2009 r., nr 152, poz. 1223 ze zm.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, DzU nr 94, poz. 1037 ze zm.
- Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU z 2009 r., nr 77, poz. 649.
- Wanat-Połeć E. (red.) [2004], *Metodologia analizy finansowej zakładu ubezpieczeń, wersja II*”, Departament Analiz Systemu Ubezpieczeniowego, Warszawa.
- Wiśniewska A., Kraśniewska I. [2009], *Wypłacalność II – Proces raportowania*, KNF, Warszawa.

INSTRUMENTS OF ACCOUNTING SYSTEM VS. CONTROL OF FINANCIAL SECURITY OF AN INSURER

Summary: Accounting is considered an information management system equipped to control financial security of insurance companies. Insurance business makes insurers face higher risk of insolvency and their operations and financial condition is strictly observed and controlled by various government authorities. The main sources utilized for the assessment of insurer's financial security are financial statements being the end product of accounting activities. In this article, vital features of financial statements are indicated to ensure effective support of evaluation and control of insurer's solvency. In addition, new accounting requirements for the new Solvency II system are analyzed, particularly in the context of reporting needs for supervisory bodies.

Keywords: accounting, insurer's solvency, financial reports, financial statements, supervisory body.